

Torpet Tallhammaren

En spännande sak med Järfälla är att man även mitt i tätbebyggda områden hittar historiska spår av olika slag. Ett exempel är Tallhammaren. I utkanten av en liten skogsbacke i Vattmyra i Jakobsberg ligger lämningarna av detta torp. Själva grönområdet, som ligger precis norr om Nibbleskolan, kallas Janssons hage. Här finns också ett förhistoriskt gravfält.

Tallhammaren är känt sedan 1663, då torparen Jacob fick böta tre mark för att ha uteblivit från tinget. Tallhammaren låg under Jakobsbergs gård och är enligt husförhørs- och mantalslängder bebott fram till 1842. Kort därefter rivs byggnaderna.

Enligt fornminnesregistret finns på platsen idag tre husgrunder. Den största och tydligaste är 13 x 5 meter och har två så kallade spisrösen, bestående av jord, sten och tegelflis. Ett spisröse kan enklast beskrivas som resterna efter murad ugn eller spis, ofta med skärvor av tegel där skorstenen rasat in. Även ett odlingsröse finns registrerat. Det består av sten som torparna på Tallhammaren lagt upp när de röjt mark för att kunna odla.

Vad som är spännande med just Tallhammaren är att torpet finns avbildat på en litografi från 1830-talet. Litografin ingick i ett stort bokverk, Fordna och närvarande Sverige, som innehåller bilder på bland annat gods

och gårdar. Kanske var det i första hand Jakobsbergs gård som konstnären M G Anckarswärd ville visa. Huvudbyggnaden syns tydligt där den ligger på sin höjd och blickar ut över åkrar och ängar med betande boskap. I förgrunden ligger Tallhammaren. Det är en av de tidigaste avbildningarna vi har av ett torp i Järfälla.

En litografi av torpet Tallhammaren i Vattmyra.

Litografin ger oss värdefulla upplysningar om hur torpet såg ut. Tallhammaren var uppenbarligen en så kallad parstuga, med två större rum i vardera änden. Byggnaden är knuttimrad och opanelad. På bostadshusets tak ligger torv, ett takmaterial som var vanligt på landsbygden ännu i mitten på 1800-talet. Ytterligare två byggnader syns i bildens nedre högra hörn, varav den ena är en lada med halmtak. Själva torpstugan har två vitrappade skorstenar – jämför med de två spisrösen som finns kvar idag! Jakobsbergs huvudbyggnad är troget framställd

och kvarnen på Kvarnbacken skimtar också. Utifrån detta kan vi sluta oss till att Anckarswärd har försökt göra en avbildning av hur det verkligen såg ut, även om resultatet blivit lite romantiskt.

På köpet får vi också en bild av hur det såg ut på 1830-talet i det som

idag är centrala Jakobsberg. Då var vyn från Tallhammaren mot Jakobsberg i allra högsta grad ”närvarande”, men idag - drygt 180 år senare - måste den definitivt räknas till det ”fordna”. Idag är utblicken förändrad. Bortom Tallhammaren ligger villor och radhus vid Rektors-

och Läxvägarna, men man skimtar fortfarande Jakobsbergs gård. På åkrarna ligger Sångvägens höghus och tvärs igenom bilden skär Viksjöleden.

Tallhammaren är lätt att hitta, följ gångstigen i utkanten av grönområdet från Rektorsvägens södra ände. Lämningarna ligger till vänster om stigen halvvägs mot Vattmyravallen. Ta gärna med detta nummer av Bladet och jämför bild med verklighet!

*Ingrid Kennerstedt Bornhall
Järfälla Kultur*